N°. 3. Donderdag 18 Januari 1917. 17de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:
HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

KOLONIAAL ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

De uitgestrektheid van Nederlandsch Oost-Indië. *)

De Ned.-Indische Koloniën uitgemeten op de kaart van Europa.

*) Deze clichés zijn ontleend aan het Indië-nummer van De Amsterdammer. Red.-Comm.

Persoverzicht.

In de „N. Rott. Crt.", avondblad C van 15 dezer, een hoofdartikel

Indische uitgaven.

waarin o.m.:

„Op de Indische Begrooting voor 1917 zijn vrij belangrijke bedragen uitgetrokken, om de bezoldiging van onderscheiden categorieën van Staatsdienaren te verhoogen. Vroeger gedane beloften, die wegens de tijdsomstandigheden niet konden worden nagekomen, worden thans ingelost. Tegen deze verhoogingen is billijkheidshalve niets in te brengen......

„Ambtenaren kunnen daar niet, zooals hier, met tractementen, die hun het levensonderhoud naar den geëischten standaard niet waarborgen, genoegen nemen. Wil men dwingen, dan ontstaat er verloop, en bieden zich geen of wel minder geschikte candidaten aan. In dit opzicht te willen bezuinigen, zou zelfs in moeilijke tijden als de tegenwoordige een daad zijn van slechte staatseconomie.

Redelijke bezwaren kunnen daarom tegen de ingediende voorstellen niet worden aangevoerd."

Aldus bovengenoemd blad, dat vervolgt:

„Het meest de aandacht trekt wel de veelbesproken tractementsverbetering voor de Ambtenaren bij het B. B., die thans eindelijk haar beslag zal krijgen en meer dan een millioen 's jaars zal vorderen.

Het is misschien goed, hierbij dadelijk op te merken dat met deze regeling de quaestie van het Binnenlandsch Bestuur nog geenszins is opgelost. De regeling brengt vervulling van de billijke aanspraken der tegenwoordige ambtenaren, maar reorganisatie van het corps, samengaande met die van Indië's geheele bestuursinrichting, blijft een dringende eisch des tijds. Terecht wordt in het voorloopig verslag er op aangedrongen, dat de minister spoedig voorstellen in deze richting zal indienen.

Met bijzonder veel genoegen zal men ontwaren, dat de ontwerper van de begrooting ook aan de nooden van Inlandsche Ambtenaren heeft gedacht; de onderdistrictshoofden op Java zullen thans ook in het genot treden van de hun vroeger voorgespiegelde positieverbetering, waarvoor ƒ 584.000 uitgetrokken is.

Op algemeene instemming zal een andere post, ook voorgesteld met het goede doel, de positie van inl. ambt. te versterken, daarentegen niet kunnen rekenen. De minister — het denkbeeld schijnt in Nederland te zijn uitgebroed, want de post komt op het Indisch ontwerp niet voor — wenscht hooge inl. ambt., in de eerste plaats de regenten op Java, reisjes naar Europa te laten doen, om zich van Eur. toestanden op de hoogte te stellen. Met het voorloopig verslag zijn wij geneigd te vragen of het thans wel het geschikte tijdstip is, om met een dergelijken maatregel een aanvang te maken?

Zou het geen aanbeveling verdienen, den post van ƒ 20.000 voor dit doel uitgetrokken in een memoriepost te veranderen? Zoo vraagt het blad verder:

De uitgaven ten behoeve van de pestbestrijding zullen ook dit jaar nog belangrijke sommen vorderen, al konden zij ook op ƒ 480.000 minder dan in 1916 worden geraamd. Voor het personeel wordt ƒ 1.659.000 aangevraagd; de uitgaven van de afzonderings- en verplaatsingsmaatregelen en ontsmetting van de pesthaarden eischen ƒ 966.00, terwijl voor de woningverbetering ƒ 1.647.000 noodig wordt geacht, (van deze laatste som hoopt men ƒ 1.352.000, welke voor voorschotten zijn bestemd, later terug te krijgen). In hoeverre de getroffen maatregelen, uit een oogpunt van pestbestrijding beschouwd, werkelijk doeltreffend zijn, zal uit de praktijk van een aantal jaren moeten blijken.

Het loutere feit, dat de pestcijfers gedaald zijn, levert geen bewijs. Langs directen weg belooft de pestbestrijding voor de ontwaking van Java's bevolking tot betere hygiënische begrippen en praktijken van groote beteekenis te zullen zijn.

De invloed dier uitnemende beginselen zal zich geleidelijk over geheel Java uitbreiden.

Een ander heilzaam gevolg van de pestbestrijding meenen wij te mogen ontdekken in het voornemen der Reg., de Inl. Ziekenhuizen op Java op het peil te brengen, waarop dergelijke inrichtingen behooren te staan, en waar zij tot dusver diep onder zijn gebleven. De minister hoopt dit te bereiken door de hulp van Eurp. verpleegsters, welke feitelijk in verband met de pestbestrijding haar intrede in de Inl. maatschappij hebben gedaan. (Men zal zich herinneren dat het Nederlandsche Roode Kruis verschillende verpleegsters heeft uitgezonden). Thans wenscht de minister het deskundig Eur. verplegingspersoneel, versterkt en beter bezoldigd, tot één vasten diensttak te vereenigen.

Zoo ziet men den „pestoorlog" tot de geleidelijke hygiënische annexatie van Java aanleiding geven."

* * *

Ook de „Nieuwe Crt.", Avondblad, van 16 dezer, wijdt een hoofdartikel aan De Ind. Begrooting, waaraan wij het volgende ontleenen:

„Het tekort in het ontwerp-begrooting van ruim 7 millioen op den gewonen dienst, meent de Minister te kunnen dekken met een algemeene oorlogswinstbelasting, zonder te behoeven over te gaan tot versterking der gewone middelen. Te dezen aanzien deelen wij de meening der Kamerleden, die in het Voorloopig Verslag oordeelden, dat de financieele toestand van dien aard is, dat nieuwe blijvende belastingen vermeden kunnen worden".

Het blad vervolgt:

„Voor zoover niet de tijdsomstandigheden maar het beleid van den Minister aansprakelijk gesteld kan worden, kunnen de bevindingen niet de ontstemming verklaren, welke in het Voorloopig Verslag bij herhaling tegen hem tot uiting komt. Deze berust dan ook op andere gronden, zijn politiek beleid rakend. „Sommige leden" verklaarden daarin „geen genoegzaam vertrouwen te kunnen stellen. Aan zijn goede bedoelingen twijfelden zij allerminst, maar zij misten in zijn beleid die kracht, energie en beslistheid, welke in de bestaande omstandigheden voor een goede vervulling van zijn zoo uiterst moeilijke en omvangrijke taak noodig is." En dan volgt de aanwijzing der feiten, waarop deze grieven betrekking hebben. Men had herhaaldelijk, met name bij de mondelinge debatten, betreffende het wetsontwerp tot instelling van een Volksraad, bij de regeling der facultatiefstelling van godsdienstonderwijs op bijzondere scholen, ter zake van de exploitatie van petroleumbronnen in Djambi, in zijn beleid een vaste lijn gemist. Verscheidene bij de behandeling der vorige begrooting in de Kamer gestelde vragen waren tot dusver nog steeds onbeantwoord gebleven. Aanmerkingen werden gemaakt op de laksheid inzake de Indische defensie (sedert ook mondeling en kras door de heeren De Meester en Visser van IJzendoorn); het getalm met de draadlooze telegrafie, waarmede steeds maar door aan het Bandoengsche station proeven genomen worden; inzake de

Indische mijnbouw-politiek. Gewezen werd op allerlei nog steeds onafgedane zaken: de invoering van het nieuwe Strafwetboek, de herziening van het koninklijk besluit van 19 Mei 1913 betreffende de vrijwillige onderwerping van Inl. en vreemde Oosterl. aan het Eur. privaatrecht, de herziening der grondhuur-ordonnantie, de reorganisatie van het B. B. en van de opleiding der aanstaande ambtenaren van dat korps, de afschaffing der gouvernements-koffiecultuur."

En ten slotte:

,,Aan het eind van dezen algem. indruk van de begrooting en van het V.V. vestigen wij even de aandacht op een paar posten in het eerste, voor het opbrengen van één waarvan de Ind. reg., van de andere o. i. de minister lof verdient. De eerste, onder de IIde afd. (Justitie) vallende, beoogt de inrichting van een politieken inlichtingen-dienst onder leiding van den procureur-generaal bij het Hoog Gerechtshof, waarvoor ƒ 71.800 voor 1917 aangevraagd worden. Men achtte de toelichting onvoldoende en vreesde voor spoedige aanvragen tot uitbreiding van het personeel. Ons komt het instituut zeer gewenscht voor en de kosten daarvoor, al zouden die eenigszins hooger oploopen, goed besteed geld. De behoefte aan zulk een inlichtingendienst doet zich reeds lang gevoelen, niet het minst sedert den Russisch-Japanschen oorlog. In rustiger tijden werd de Indische Regeering, behalve voor toestanden in de kolonie zelve, door het B. B., vrijwel uitsluitend omtrent hetgeen er in de omgeving voorviel, door ons consulaat te Singapore ingelicht. Hetgeen tot de omgeving behoort, waarmede Indië rekening te houden heeft, strekt zich echter thans veel verder uit dan de Straits en het is noodig zoowel de binnenlandsche als de buitenlandsche berichten te verzamelen, kritisch te verwerken, te vergelijken en te distribueeren. Tot dusver werd hier ongeveer niets aan gedaan.

De andere post van ƒ 10.000 bracht de Minister op ter bestrijding van de kosten van bekendmakingen en mededeelingen met betrekking tot de aanwerving, opleiding en uitzending van personeel voor den Indischen dienst en daarmede in verband staande uitgaven. Dat dit goed gezien is, bleek al dadelijk uit den grooten toeloop en de belangstelling voor de eerste zitting te Groningen van een referendaris bij het departement van Koloniën, teneinde aan belanghebbenden mondeling inlichtingen te verschaffen omtrent voorwaarden van aanneming, uitzending en vooruitzichten bij verschillende takken van den Indischen dienst. Buiten Den Haag (Koloniën, Oost en West) en Amsterdam (Koloniaal Instituut) kunnen personen, die geen Indische connecties hebben in ons land ongeveer nergens terecht voor deugdelijke inlichtingen van den hier bedoelden aard. Jongelieden in de Noordelijke en Zuidelijke provinciën, eigenlijk in alle buiten de twee Hollandsche, dan wel hun ouders of voogden, moeten zich daarvoor een reisje hierheen getroosten, voor kleinere beurzen niet altijd zonder bezwaar. Zeker is de onbekendheid met de gelegenheden om bij 's lands dienst in Indië een bestaan en een loopbaan te vinden, de groote moeilijkheid om buiten Den Haag volledige informaties te verkrijgen, een der voorname redenen van het steeds grootere behoefte aan personeel bij ettelijke dienstvakken. Een goede organisatie ware alleen te verkrijgen door op alle hoofdplaatsen der provinciën permanente, officieele bureau's voor inlichtingen te openen, door welke tevens zooveel mogelijk propaganda gemaakt wordt."

De beteekenis van Land- en Boschbouw voor Nederlandsch-Indië.

Aan het slot van dit artikel van het Ind.-nummer van *De Amsterdammer*, schrijft Dr. H. C. Prinsen

Rubberboomen

Geerligs — die ook voor onderscheidene afdeelingen

*) Zouden de Afdeelings-besturen van «Oost en West», die zich stellig over nog meerdere hoofdplaatsen zullen uitbreiden, hiertoe niet de aangewezen lichamen zijn als zij voor bureaukosten etc. van regeeringswege ook op financiëelen steun konden rekenen? Red.-Comm.

FEUILLETON.

Wandeltochten door de Preanger.

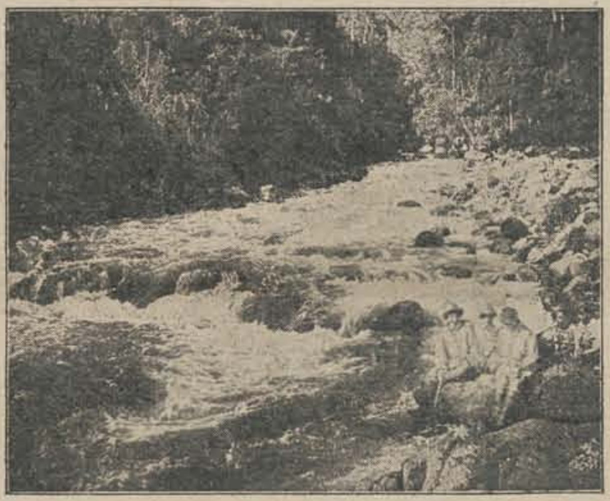
Uit het leven van een tuingeëmployeerde.

—o—

Naar de watervallen van de Tjidadap.

De tocht begon 's morgens vroeg, tegen een uur of zes. Wij waren met ons vieren Europeanen. Het was een extra mooie en droge dag. De zon scheen, dat het een lust was. Over de afdeeling Goenoeng—Kembang ging het de richting op van de dessa Tjitjoeroeg, een klein gehucht, waarvan de huizen verspreid liggen Het dorpje heet zoo naar een kleine rotspartij en waterval aan den bovenloop van de Tjitjoeroeg, een klein riviertje, eigenlijk beekje, dat in de Tjisokan uitmondt Wij hadden niet veel bij ons, want wij dachten slechts tot een uur of één uit te blijven, wat blijken zal, geducht tegengevallen te zijn. Het begin van den tocht was slechts interessant om het nieuwe van de omgeving. Veel huizen zagen wij niet, hier en daar wat hoema's (droge rijstvelden) met een of meer vervallen hutjes. Het terrein was steil, maar dat hinderde niet, omdat wij daalden. De geheele streek is arm aan mooie bosschen. Overal had men hoema's gehad en weder verlaten, zoodat wij voornamelijk liepen door een strook met laag kreupelhout. Niettemin waren de vergezichten, van sommige tropen uit, wel mooi. Alles liep af naar de Tjisokan, die wij al van ver konden hooren rommelen. Het naaste doel was, de Moeara Tjitjoeroeg te bereiken, de plek dus waar de Tjitjoeroeg in de Tjisokan uitmondt. Hoewel vrij snel geloopen werd, kwamen wij daar niet eerder dan om tien uur aan. Dat viel leelijk tegen, waar wij gedacht hadden, dat dit eindje slechts een oogenblik zou eischen. Een uurtje gaans vóór de Moeara Tjitjoeroeg kregen wij eindelijk een stukje oerwoud, in deze streken met magere gronden nooit erg zwaar. Ik zag onderweg heel wat interessants op plantkundig gebied, o. a. de Ki-tangkoerak (tangkoerak = kop, hoofd), — Myrmaecodia en Hydnophytum. Dit zijn merkwaardige planten, die hoog in de boomen tegen de stammen aanzitten zonder te parasieteeren en zelven een stam bezitten, die bol- of langwerpig rond is, en inwendig geheel door mieren bewoond. Deze stammen zijn vol holen en gangen.

Na heel veel gedaal dan bereikten wij tegen tien uur de Moeara Tjitjoeroeg, een prachtig stukje natuur. Dit kleine beekje is vol groote en kleine brokken steen in de bedding, en geheel overgroeid met hooge woudboomen, varens, enz. De Tjisokan, waar de Tjitjoeroeg in uitloopt, is een breed water, over het geheel ondiep maar met zwaren stroom. De bedding daarvan is als bezaaid met rotsblokken en ronde steenen, waar tusschendoor het sist en bruist, zoodat men elkaar's woorden haast niet verstaan kan. Hier werd halt gehouden, en nuttigden wij ons ontbijt. Een onzer nam een kiekje (zie afb. A.) Op de foto komt de Tjisokan aanbruisen. Het afgebeelde is ongeveer de helft van de ware breedte van het water. De Tjitjoeroeg komt hier van rechts instroomen, is echter op de foto niet te zien. Aangezien de tocht in den drogen tijd gedaan is, heeft de rivier maar weinig water; in den regentijd zal zij geweldig kunnen spoken. De oevers van de Tjisokan zijn steil en geheel begroeid door oerwoud, hier eindelijk eens wat ongerept. Na ons laat ontbijt werd de tocht voortgezet langs de kanten. Dat ging aan-

Afb. A. **De rivier Tjisokan bij de Moeara Tjitjoeroeg.**

vankelijk prachtig, daar de rivier een klein strookje begaanbaren oever had. Heel lang duurde het niet, want opeens kwamen wij aan een steil gedeelte, waar de rivier zich met geweld door heen wrong. Geen sprake meer van iets, dat op een oever geleek, evenmin van doorwaden. Wij waren wel genoodzaakt de bijna loodrechte, gelukkig zwaar begroeide helling op te klauteren, om aan den anderen kant weer af te dalen. Dat had heel wat voeten in de aarde, en het kan gerust als het zwaarste gedeelte van den tocht worden aangemerkt. Meer dan een uur deden wij over dat stukje, hetwelk linea recta misschien nog geen vijf minuten gaans zou geweest zijn. Het was een wanhopige klimpartij, op handen en voeten ons optrekkend aan allerlei stammetjes en wortels ging het met groote moeite naar boven. Ik had zulke tochtjes in onherbergzame oorden meer bij de hand gehad, dus vond het zoo erg niet, maar voor het overige gezelschap was die klim- en daalpartij schier onoverkomelijk. De luidjes waren doodop, toen eindelijk dat stukje weg achter den rug was. Doch nu bevonden wij ons tusschen dit steile gedeelte en de watervallen van de Tjidadap. Na de opgedane ondervinding leek het niet aanlokkelijk, dienzelfden weg terug te gaan Eerst volgde nu een stukje oever, maar al weldra

van „Oost en West” zijn belangwekkende voordrachten hield bij de films van het Kol. Instituut — o.m.:

„Voor den aanbouw van de producten der tropische gewesten is Nederlandsch-Indië bijzonder geschikt, omdat er binnen een klein bestek alle schakeeringen van het tropische klimaat bijeen gevonden worden. Doordat alle eilanden bergachtig zijn en op vele hunner de bergen zich tot groote hoogte verheffen, terwijl zich aan hun voet uitgestrekte laagvlakten bevinden, kunnen er op een zeer korten afstand van elkander tal van producten worden verbouwd, die aan de temperatuur zeer verschillende eischen stellen. Op enkele uren afstand van de groote vlakten, waarop het zooveel warmte eischende suikerriet eene weelderige ontwikkeling vertoont, vindt men de aanplantingen van koffie, thee en cacao, die veel geringeren warmtegraad voor hunne gunstige ontwikkeling behoeven, terwijl de kinawouden, die eveneens een niet te groote warmte als hun voordeeligsten factor eischen, op eene nog eenigszins grootere hoogte aangelegd zijn, maar evenzeer binnen enkele uren uit het laagland bereikt kunnen worden. Daardoor is het mogelijk de benoodigdheden voor al deze cultures snel en goedkoop aan te voeren, terwijl de afvoer van het product op deze wijze eveneens weinig moeilijkheid ondervindt.

De regenval is voor de verschillende deelen van den Archipel in den regel voldoende voor het drijven van een intensieven landbouw, terwijl die zoodanig voor de verschillende jaren standvastig is, dat men bij het aanleggen van een kultuur van te voren de kansen op slagen uit dien hoofde berekenen kan en slechts zeer zelden teleurgesteld wordt. Door de ligging dicht bij den evenaar zijn ook de orkanen, die in andere streken zoo verwoestend kunnen heerschen, in Nederlandsch-Indië onbekend.

Op sommige eilanden is de vraag naar werkkrachten grooter dan het aanbod en dit is eigenlijk nog wel het grootste beletsel tegen eene nog grootere uitbreiding van de cultures, maar overigens vindt men er alle overige factoren voor het in vrij wel onbeperkte mate uitbreiden van den landbouw, die tot heden de allerbelangrijkste tak van bedrijf in Nederlandsch-Indië is geweest en die, ook in de toekomst, naast de opkomende mijnbouw-industrie, de voornaamste bron van welvaart van de kolonie, zoowel voor den landzaat als voor den kolonist, zal uitmaken.”

---

stonden wij voor een tweesprong. Om één uur nl. hadden wij de samenvloeiing van de Tjidadap en de Tjisokan, de Moeara Tjidadap zou men zeggen, bereikt. Nu was er verder niets meer aan te doen. Tot nu toe hadden wij met moeite droge schoenen en voeten gehouden. Het water was breed en stond hoog, en wij moesten aan den overkant zijn. Stapje voor stapje ging het nu per slot door het water, tot over de heupen. Het was een toer om het water te doorwaden, want de stroom was sterk. Eindelijk kwamen wij poedelnat en vuil aan den overkant en liepen daar, de Tjidadap langs, stroomopwaarts.

Laat ik, ter voorkoming van verwarring, even zeggen, dat hier van een rivier Tjidadap sprake is, die een andere is dan het water van gelijken naam, dat door de onderneming stroomt, die daaraan haar naam ontleend heeft. Dit laatste, een klein nietig stroompje, staat niet op de kaarten. De Tjidadap van onzen tocht daarentegen is een breede, in den regentijd ongetwijfeld geweldige stroom; deze staat wel op de stafkaarten o. a. aangegeven.

Afb. B. **Een der watervallen van de Tjidadap: De Tjoeroeng Malèla.**

(De Tjidadap is een zijtak van de Tjisokan).

Wij gingen dus stroomopwaarts, het terrein werd steiler, de oevers verdwenen, de bedding werd nauwer, nog kon men in de rivier, van steen op steen springende, vooruitkomen, maar ook hieraan kwam een einde, en wij moesten wel door het water ploeteren. Dat trokken wij ons niet erg meer aan want wij waren reeds voor de helft druipnat. Onze schoenen hadden het hard te verantwoorden, in 't bijzonder de mijne, die al veel hadden doorgemaakt en nu nagenoeg uit elkander vielen. Zoo hadden wij een uur flink aangepeuterd, toen wij eindelijk den eersten waterval bereikten, den Tjoeroek Maléla. De rivier was op dit punt ontzettend breed, vormde een uitgestrekte arena De rotsblokken en steenen lagen overal bezaaid en opgehoopt. Daar tusschendoor stroomde het water, in het midden vrij sterk. Uit een der hoeken kwam al het water toevloeien. Daar had men den waterval zelf. Deze (verg. afb. B.) was minder hoog dan breed. Met een helsch spektakel bruiste het water naar omlaag. Eindelijk, doornat en niet weinig vermoeid, hadden wij de voldoening een der watervallen bereikt te hebben. Het was er mooi, en wij bewonderden het natuurschoon, ondanks dat door de koude een verkleumd gevoel ons beving. Het was intusschen laat geworden. en er werd beraadslaagd hoe verder te gaan. De bedoeling was oorspronkelijk ook den hoogerop-gelegen waterval te bezoeken, maar de tijd daarvoor was te ver verstreken. Terug langs den achter ons liggenden weg, daarvoor waren wij afgeschrikt. Er werd derhalve besloten, de steile steenachtige helling, die rechts van de kiek is te zien, te beklimmen, en zoo den kortsten weg naar huis te gaan. Dit was echter gemakkelijker gezegd dan gedaan. De klauterpartij was niet voor de poes; en dat terwijl de helft van het gezelschap doodop was, en de andere helft het al mooi genoeg begon te vinden. Tegen drie uur bereikten wij een der terrassen van die berghelling, genaamd de Goenoeng Maléla, waarnaar de waterval geheeten is. Opeens werden wij verrast door het gezicht, links beneden ons, op den tweeden waterval van de Tjidadap, heel in de diepte, half verscholen tusschen de omringende bosschen; de beruchte Tjoeroeg Soempah, de grootste en vooral hoogste van de watervallen van de Tjidadap. Met donderend geraas stortte het water omlaag. De foto, waarnaar de afb. C, werd genomen van heel boven van den tegenovergestelden Goenoeng Maléla, op een reuzenafstand van den waterval af. Even werd bewonderend naar dit natuurverschijnsel gekeken, maar wij waren moe en moesten verder. Jammer voor al dat schoons. Hoe mooi zou het daar beneden zijn, maar wij hadden geen tijd, dus voorwaarts. Eindeloos scheen de zware klim naar boven. Geen mensch of hutje was er te zien. Nu kwam ook het gemopper. Een der kameraden raakte geheel uit zijn humeur, verweet ons, hem er in te hebben laten loopen. Uit zijn woorden proefde men de moeheid. Hij had ook wel reden tot mopperen, al was het verloop, dat de tocht had, ook niet geheel onze schuld, die dit uitstapje ook pas voor het eerst deden.

Met veel moeite hadden wij, voor de gezelligheid, hem overgehaald, met ons den tocht naar de watervallen te ondernemen; wij zouden wel tegen twaalf of één uur 's middags weer thuis zijn. Maar nu bleek, hoe dat uitstapje tegenviel. Het werd vier uur, het werd later, en onze gids was den weg en de richting kwijt. Daar zaten wij nu, met rammelenden honger en vreeselijken dorst. En er was niets te krijgen, en niets te zien dan bergtoppen, die overklommen moesten worden. Tegen half vijf kwamen wij aan een gehuchtje, Tjikonèng, met een stuk of vijf huizen. Behalve een vrouw met een dik kindje, was er niemand thuis, alles werkte op de ver afgelegen ondernemingen. Wij vroegen om wat eten en drinken, maar er was niets, ten

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Algemeen en locaal belang.

Onder bovenstaanden titel verschenen in de *Loc.* een drietal artikelen van de hand van Mr. H., welke waard zijn er de aandacht op te vestigen.

In de eerste plaats spoort hij de oorzaken na, waardoor het met de *decentralisatie-politiek* zoo'n kalm gangetje gaat en hij komt tot het besluit, dat eerstens een „systeem van locale regeervrijheid niet past in een bureaucratisch regeeringsstelsel”, vervolgens „dat zoo weinigen van hen, die meewerken aan het beheeren van een begrootingsafdeeling of het uitbrengen van adviezen aan hooger leiding, eenige notie hebben van hetgeen een gemeente *is* en *moet*, van de inrichting van 't gemeentewezen, van de allereerste gronden van gemeenterecht, van de eischen eener eenvoudige gemeentepolitiek”. — Verder acht hij de geringe resultaten van gemeentelijken arbeid te Batavia van invloed op de weinig welwillende belangstelling der naast aan of in het vuur der centrale machten zittende hoogwaardigheidsbekleeders voor de belangen der Ned.-Ind. gemeenten. En daarnaast komen de particularistische belangen van een of anderen bijzonderen tak van dienst het gemeentelijk beweeg belemmeren, zooals bleek o.a. uit de plannen van de S. S. tot wijziging van de spoorwegtoestanden te Soerabaja.

Mr. H. meent, dat het juiste oogenblik is aangebroken, om eens even op te houden en te vragen: waar zijn we, waar gaan we heen?

Immers zien we allerwegen een streven om nieuwe wegen in te slaan op gemeentelijk gebied, welk streven door de benoeming van burgervaders op de hoofdplaatsen zeker in de hand gewerkt wordt.

Ingeschoven in het raderwerk van het Ind. bestuurssysteem om reden de locale zaak het best locaal kan worden behartigd, bleek het langzamerhand, dat de gemeenteraden nog iets anders waren dan „colleges van brugopeners, stratenmakers en gotenkrabbers”, want behalve wegen, bruggen pasars, koeien, goten en begraafplaatsen, was er nog een levende massa, een burgerij, al ontmoet men in de *decentralisatie-wetgeving* niets dan *kiezers en gemeenteraadsleden*. En in het vooruitzicht van deelneming der Inlandsche bevolking aan het gemeentelijk leven, zal het eenigszins negatief getinte begrip: decentralisatie op zij geschoven moeten worden door de steeds meer op den voorgrond tredende idee van *stadsgemeenschap*.

En de gedachte zal meer en meer doordringen, dat de gemeenteraad met zijn voorzitter er in de eerste plaats zijn „voor de burgerij in haar geheel, te zamen vormende, met hare levensbelangen, die deels verknocht zijn aan het door haar bewoond territorium, voor een ander deel daardoor beïnvloed, de *gemeente*.''

Die gemeente vormt een organisme met eigen leven, met een eigen recht op bestaan. Een stad immers groeit om een pasar, aan een reede of haven; ze trekt inwoners om haar locale voordeelen boven andere steden; handelsdébouché, importhaven, industrieël centrum of wat ook. De verschillende bedrijven en beroepen helpen elkaar en werken op elkaar in. Geen schakel kan gemist worden, zonder de gemeentelijke maatschappij in gevaar te brengen. Maar behalve dat die gemeente is een gemeenschapswezen met eigen belangen en eigen recht op de toekomst, is ze een deel van een ander organisme, n.l. van de *staatsgemeenschap*.

De gemeenten zijn de schoren, die het gebouw van den staat stutten of dragen, en er is een zeer innig verband tusschen den vooruitgang van het land en den bloei der steden, waar de polsslag van het gemeenschapsleven het krachtigst gevoeld wordt niet alleen, maar die ook de kweek- en verzamelplaatsen van het intellect, van kunsten, wetenschappen en industrie zijn.

Er is zoo'n groote en innige wisselwerking tusschen algemeen en locaal belang, dat het een der gewichtigste zorgen van de staatsgemeenschap is, dat de stedelijke gemeenschappen, waaruit ze is opgebouwd, goed bestuurd worden en harmonisch samenwerken.

„Voor Indië gelden deze grondwaarheden dubbel en wegen ze met dubbel gewicht, omdat Indië een wordende rechtsgemeenschap is en omdat Indië voor zijn ontwikkeling een goed gemeentewezen noodig heeft als onontbeerlijke *oefenschool*.

Indië is immers nog aan het groeien; hoewel grootendeels een landbouwend land, verwerkte het tot nu toe slechts weinig producten en verkeeren de verschillende klassen der bevolking in verschillende stadia van ontwikkeling. De drang naar zelfvoorziening echter, aangewakkerd door den huidigen oorlog, zal, gevoegd bij den drang naar coöperatie van de kinderen des lands, voeren tot een rationeele arbeidsverdeeling, waarbij de begrippen kapitalist en proletariër, loonslaaf, groothandelaar, credietgever en tusschenhandelaar, niet noodzakelijk parallel zullen loopen met den naam der verschillende nationaliteiten.

Is de bevolking ontgroeid aan de periode van agricultuur, zoo zal ze zich niet meer kunnen vinden in een op landbouw baseerend rechtssysteem; ze heeft dan behoefte aan andere rechtsbedeeling. „Het streven naar unificatie van recht, het zoeken naar rechtsgelijkheid met den Europeaan, duidt niet op abstracte wenschen van theoretici of verdwaasde utopisten, maar is het resultaat van een *economische ontwikkeling*, die bezig is zich te voltrekken.''

„Zonder die ontwikkeling is alle „ethische politiek'' preamatuur, lucht-politiek of hoera-patriotisme van de eene zijde; van den anderen kant onbesuisde opstandigheid.''

De bevolking heeft van haar kant in het oog te houden, dat men geen rechten *ontvangt*, maar *verdient*. En verdienen doet men de rechten eerst door het onvoorwaardelijk aanvaarden van de nieuwe plichten, die de nieuwe tijden opleggen.

Als het waar is, dat de economische begrippen van den Inlander bezig zijn zich te wijzigen, dat de Inlanders bezig zijn andere bronnen van levensvoorziening aan te boren, z.a. handwerk, industrie, handel, dan wordt de rol der steden des te belangrijker, omdat zich daar 't economische leven concentreert en tot hoogste uiting komt en mitsdien de kinderen des lands ook daar de meeste behoefte hebben aan medezeggenschap.

Meer dan alle scholen werkt het stadsleven mee tot emancipatie van den Inlander, meent Mr. H. En onder die invloeden van het stadsleven staan rijwiel en auto bovenaan. Deze zijn „grooter beeldstormers dan alle ethische eschatologen; zij zijn het die den hormat verbannen uit het sociale leven van den Inlander, voor zoover hij met den Europeaan in aanraking komt.''

Doch niet alleen geeft de stadsgemeenschap richting aan de *economische ontwikkeling* en de *sociale begrippen* van de ingezetenen, zij is ook een noodzakelijke oefenschool voor 't *sociale politieke* leven van den bewoner van Indië. Die gemeenschap immers heeft belangen, welke voor elken burger zijn te overzien. Zij leert hem zich te verstaan met gelijk denkenden en gelijkvoelenden, met hen, die dezelfde of soortgelijke behoeften hebben. Maar ook leert ze hem eigen gemak achterstellen voor 't grooter nut van velen, zich opofferingen te getroosten om beter toekomst te bemachtigen voor zich en de zijnen, of voor hen, die *na* hem komen.

---

minste niets gereed, en wachten konden wij niet, dus maar weêr voorwaarts! Na een uurtje bereikten wij weêr een kamponkje, Tjikèmbar. Hier stonden wat

Afb. C. **Een der watervallen van de Tjidadap: De Tjoeroeng Soempah.**

meer huizen, en zagen wij wat meer menschen. Doch ook hier was het vergeefs vragen om wat mondkost; men wilde wel iets voor ons gereed maken, maar wij moesten voort. Wij waren nu in bewoonde buurt, al stonden de huizen of hutjes ook op onafzienbaren afstand van elkaar. Het begon reeds te donkeren, en na een oogenblikje uitgerust te hebben, lieten wij den verderen weg aanwijzen door een paar gidsen van Tjikèmbar. In het gewirwar van karbouwenpaadjes hadden wij zelven nooit onzen weg gevonden. Al die zigzag-wegen, het was om er van te duizelen. Wij vertrouwden nu op onze gidsen; maar daarmee was niet gezegd, dat wij nu ook gauw thuis zouden zijn. O jé, neen, op geen stukken na. Wij waren zoo ver afgedwaald, dat wij nog een heel aardig trippeltje te doen hadden. Al klimmend en dalend bereikten wij tegen half zeven de Moeara Tjisitoe, waar even halt gehouden werd, want wij konden niet meer, de honger maakte ons flauw. Heel in de verte, aan den overkant, zagen wij op een heuveltje een huisje staan. Een der gidsen zonder wij erheen, om een beetje rijst te vragen. Na een kwartier, dat ons een uur toescheen, bracht men ons een pisangblad, met gekookte roode rijst en wat grof zout. Het goedje was zoo hard, dat het wel grint leek. Twee van het gezelschap konden er, ondanks den grooten honger, niet van eten, mijn vriend en ik deden er ons aan te goed, al was het een heele kunstbewerking om er iets van binnen te krijgen. Nog nooit heb ik zoo iets te eten gehad, en toch zijn wij, planters. op zulke tochten gewoonlijk niet verwend. Gesausd door den honger, zat er, meenden wij beiden, toch nog wel smaak aan. Op den grond gezeten, aan den waterkant van de Tjisokan eindelijk weêr, werd het zaakje opgepeuzeld. De avond was intusschen gevallen, tegen zeven uur werd de Tjisokan doorwaad, om den laatsten grooten klim tegen den tegenovergestelden heuvel te doen, die ons naar huis terug zou voeren. Maar och, daar kwam geen eind aan, noch aan de lengte van den weg, noch vooral aan den ontzettenden klim. Elke tien meter werd even uitgerust. Wij spraken geen woord meer, behalve onze mopperaar, die het hoe langer hoe „gemeener vond, dat wij hem er zoo in hadden laten...stinken''(!) Hij beweerde telkens, onder kernachtige vloeken, die hem regelrecht uit het hart rolden, dat hij vast nog eens van de partij zou zijn, als wij later weer zulk een tocht beraamden(!) Eindelijk, toen de zwaarste klim achter den rug was, kwamen wij tegen acht uur aan het dorpje Badjong-Gentèng. Dit was een welvarend dorpje, flink bewoond. Hier voor het eerst kregen wij wat fatsoenlijks te eten en te drinken. Dat viel in. Men zette ons heel wat voor, en wij lieten ons niet onbetuigd. Voornamelijk deden wij ons te goed aan pisang en warme thee. Wij kikkerden er geheel van op, en voelden ons weêr geheel verlevendigd. De man die zoo genadig was geweest, ons een en ander voor te zetten, had een goeden dag. Lang bleven wij hier niet, want niet alleen was het laat, maar de lucht begon zwaar te betrekken. Tegen half negen waren wij in het gehuchtje Tjparay, en na nog door een korten regenbui te zijn overvallen, waren wij om half tien goed en wel thuis, waar men zich ongerust gemaakt, en alle windrichtingen uit menschen gezonden had om ons te zoeken.

Zoo eindigde dat tochtje. Het was hier en daar wel zwaar, maar de herinnering er aan zal ons met genoegen bijblijven.

ERYTRINA.

Indië's zelfbestuur leidt door de zelfstandigheid der Indische gemeenten heen.

Overdenken we het bovenstaande, dan trekken we daaruit het besluit, dat de plicht van het stadsbestuur in de eerste plaats is te werken aan de economische en politieke verheffing der ingezetenen. — Maar dan zal de werkkring van het bestuur een veel omvattende worden en zich met den groei der gemeente uitbreiden. Geen staats- of bijblad draagt den gemeenteraad op te zorgen voor de woningbelangen der stedelingen, en toch zal geen gemeentebestuur zich aan die taak durven onttrekken en zoo is het met de zorg voor de gezondheid en het voeren van een doelbewuste grond- en bouwpolitiek. Steeds meer zal het bestuur gedwongen worden tot z.g. „socialen" arbeid. Daarbij dient echter in het oog gehouden te worden, dat het meerendeel der stadsbevolking nog staat op de laagste trede van maatschappelijke ontwikkeling en dat de leiding dientengevolge in handen moet blijven van de meer ontwikkelden, ja, dat het kan voorkomen, dat die bevolking gedwongen moet worden tot maatregelen in het algemeen belang, o.a. tot woningverbetering. En indien de meening meer en meer veld wint, dat tot bestrijding van volksziekten het niet alleen voldoende is de bacteriën te dooden, maar ook om het weerstandsvermogen van de bevolking krachtiger te maken, zal men ook op de voeding gaan toezien.

Wat is een Indische gemeente anders dan een dessa in hoogeren vorm van organisatie en waar de dessa gebruikt wordt voor de landbouw- en credietvoorziening en voor onderwijs, zoo zal ook de stadsgemeenschap moeten optreden op het gebied van arbeids- en credietvoorziening en onderwijs en verder ten aanzien van alle takken van staatsbemoeienis.

We *moeten* dien weg uit en het tempo zal afhangen èn van de economische behoeften der bevolking èn van den tijd, waarop men in de centrale, overstelpt door de hoeveelheid arbeid, het onderscheidingsvermogen voor de details verliest en genoopt zal zijn de gemeenteregeering op hooger niveau te plaatsen.

„Daar is geen locaal belang, dat niet tevens is algemeen belang, daar is geen algemeen belang, dat niet in de stadsgemeenschap een eigen locaal karakter aanneemt."

Een goede regeling der gemeentelijke financiën is dan echter zeer noodig en ernstig dienst overwogen in hoever het wenschelijk is, dat de staat terugtreedt van het gemeentelijk gebied en de gemeente financiëele autonomie worde toegekend, „zij het onder verplichting der gemeenten tot het dragen van een deel der algemeene bestuursonkosten." Tevens dient overwogen te worden, in hoever het te verdedigen is, dat staatsbedrijven de politieke en financiëele vruchten trekken van lokaal verkeer (haven en spoorwezen) en of het belang van één tak van gouvernementeelen dienst zelfs op één lijn *mag* gesteld worden met het belang der gemeenten. Dan dient eindelijk bij elke vraag van taakverdeeling allereerst vast te staan, dat de ontwikkeling der gemeente daardoor niet wordt bedreigd.

Het Atjehsche Dans-jongentje,

waarvan ook Mej. Ketty Ament in haar lezing vertelt. (Zie Mededeelingen).

Suriname.

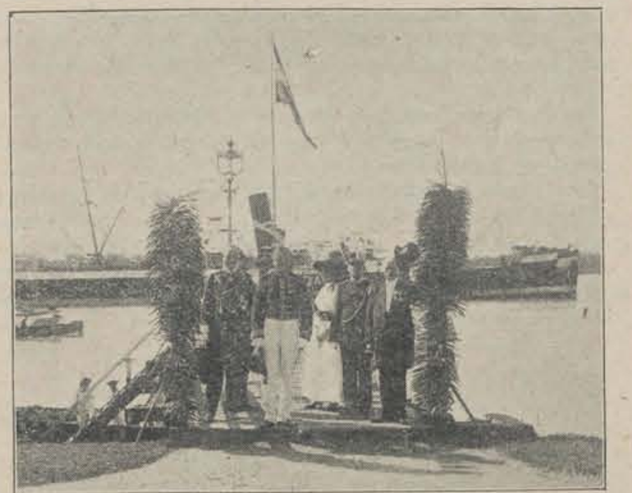
Onderstaande kiekjes ontvingen wij in dank van onzen vertegenwoordiger en medewerker te Paramaribo.

* * *

Uit Suriname wordt ons toegezonden de in druk verschenen lezing op 24 October door den Agent-Generaal, den heer *C. van Drimmelen*, over „Vrije Immigratie" gehouden in de „Vereeniging voor den Grooten Landbouw in Suriname."

In zijn inleidend woord deelde de voorzitter het een en ander mede, waaruit wij hier het volgende overnemen:

......„De reeds lang dreigende stopzetting der emigratie uit Br. Indië is thans een feit geworden. De toename der bevolking langs dien weg is dus

Aankomst van Z.E. Gouvern. Staal aan de Marinesteiger te Paramaribo.

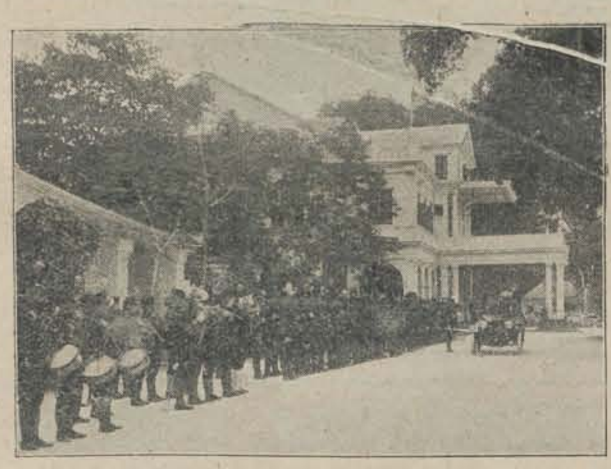
weer afgesneden en we mogen van geluk spreken, dat in de behoefte aan arbeiders nog voorzien kan worden door aanvoer uit Oost-Indië. Deze Javaansche immigratie heeft al heel wat pennen in beweging gebracht en de meening van velen, die zich gerechtigd achten een oordeel uit te spreken, was, dat die op mislukking zou uitloopen.

Een der leitmotieven van die ongeluksprofeten was o.a. het heimwee dat ze zouden krijgen. In een circulaire van den Voorzitter der commissie uit de Vereeniging Oost en West voor de belangen van West-Indië, werd onlangs nog in allen ernst voorgesteld gelden bij te dragen om een der hoofden van Soesman's Emigratiekantoor te Samarang hierheen te zenden, om te zien welk soort van volk we hier moesten hebben, niet alleen met 't oog op den aard en de gewoonten der bevolking uit diverse streken, doch ook voor het doel, waarvoor die arbeidskrachten hier bestemd zijn. Alsof uit het kaf der bevolking wat emigreert nog veel keus overblijft!

We krijgen hier geen arbeiders, we moeten die hier vormen en door de tegenstanders van immigratie onder contract wordt geheel over 't hoofd gezien, dat, dank zij die zoogenaamde vermomde slavernij, er door de planters van die in eigen land maatschappelijk totaal mislukten weer bruikbare en nuttige menschen gevormd worden. Daarom is 't zoo noodig, dat een strenge keuring voorkomt dat physiek ongeschikten worden uitgezonden.

Van heimwee hebben we nog niets gemerkt, evenmin van tegenzin om onder contract te werken, zooals als reden voor de vele deserties op Deli wordt opgegeven. Hier stellen de Javaantjes er een eer in onder contract te zijn. Wil men ze niet hercontracteeren, dan gaan ze heen, daar ze zich zelf dan als minderwaardig gevoelen en als zoodanig door hunne confraters ook beschouwd worden......"

Hoewel deze laatste verzekering wel eenigszins

Z.E. Gouvern. Staal begeeft zich van het Gouvernements-Gebouw naar het Gebouw der Koloniale Staten.

vreemd aandoet, moeten we haar op gezag van den voorzitter wel aannemen. Die Javaantjes zijn eigenaardige menschen.

De Agent-Generaal, daarna aan het woord gekomen, ving zijne rede aan met een overzicht van de Br. Indische immigratie, die, naar zijne meening, tot de algemeene welvaart, tot de algemeene economische ontwikkeling van het land eerst is gaan bijdragen, toen na 1895 het immigratie-systeem tevens een kolonisatie-systeem was geworden.

„Gunstige bepalingen voor de vestiging van immigranten als landbouwende kolonisten in genoemd jaar in het leven geroepen, hebben nadien veel bijgedragen tot een geregelden en belangrijken aanwas der bevolking en een vroeger niet gekende welvaart gebracht onder de lagere standen der maatschappij.

Einde 1894 bedroeg de bevolking van *Suriname* nog niet ten volle 65000 zielen, 31 December 1915

was dat aantal geklommen tot 100.000, een toename dus van ruim 50 pCt. en dit niettegenstaande sedert 1873: 10873 immigranten repatrieerden, de vrijwillige landverhuizing hierhenen van geen beteekenis was en het jaarlijksch excedent geboorten der inheemsche bevolking zeer laag bleef.

Deze werkelijk schitterende uitkomst, schitterend vooral omdat daarmede gepaard is gegaan het ontstaan van een steeds krachtiger wordenden stand van zelfstandige landbouwers, heeft Suriname te danken aan de sedert 1895 ontstane kolonisatie.

Een ander gunstig gevolg, eveneens daaraan te danken, was een sindsdien gestadige, regelmatige stijging der koloniale middelen. Deze stijging heeft vanaf 1895 vrijwel gelijken tred gehouden, niet zoo zeer met den meer of minderen bloei van den grooten landbouw, maar met den groei der bevolking en wel naar reden van gemiddeld ƒ 29 per hoofd en per jaar, zooals met cijfers kan worden aangetoond."

Evenwel kleven aan de immigratie onder contract groote gebreken, „zoo in de landen van aanwerving als in de koloniën, te wier behoeve de werving plaats vindt, gebreken onafscheidelijk daaraan verbonden, omdat dat stelsel niet het pad der vrijheid maar dat van den dwang volgt".

Na te hebben uitgeweid over de kosten van de immigratie onder contract en de daaruit voortgevloeide kolonisatie, vervolgt de Agent-Generaal.

„Nu de emigratie onder contract uit *Britsch-Indië*, hoe noodig en nuttig die ook was als overgangsmaatregel van den kunstmatigen toestand der slavernij tot den natuurlijken toestand van vrijen arbeid, binnen enkele jaren zal worden afgeschaft, is de tijd aangebroken, plannen te beramen tot regeling der z.g. vrije immigratie en alles wat daarmede in verband staat, vooral als men bedenkt, dat het volstrekt niet denkbeeldig is, dat ook de Javaansche immigratie na korter of langer tijd den weg der Britsch-Indische zal volgen.

Natuurlijk zal rekening gehouden dienen te worden met de verkregen voordeelen der contract-immigratie en de daarmede opgedane ervaringen. Op oordeelkundige wijze zal daarvan behouden moeten worden, wat goed en losgelaten, wat niet deugdzaam is bevonden.

Zoo bijv. behoort onze kunstmatige arbeiders-immigratie bestuursbemoeiing te blijven, omdat alleen het Koloniaal Bestuur voldoende waarborgen kan schenken voor de strikte vervulling van de aan immigranten geopende vooruitzichten.".............

De spreker geeft daarna belangrijke beschouwingen over de wijze van werving, de loonen op de plantages, enz., en vervolgt dan:

„Aangezien vrije immigratie een bij uitstek algemeen koloniaal belang beoogt, namelijk de oplossing van het bevolkingsvraagstuk en niet, zooals thans met de contract-immigratie het geval is, in de eerste plaats een plantersbelang, zullen de uitgaven daarvoor ook gedragen dienen te worden door de algemeene kas".

Daarna wordt met cijfers aangetoond, dat de middelen tot het bereiken van dit doel in de kolonie gevonden kunnen worden.

Ten slotte wordt de vraag behandeld of contract-immigratie moet blijven bestaan naast vrije immigratie. De spreker antwoordt daarop ontkennend.

Na deze belangwekkende lezing werd door de Vereeniging eene commissie benoemd om de zaak nader te onderzoeken.

* * *

In ons nummer van 21 December schreven wij, dat er in het tusschen de Nederlandsche en Britsche regeeringen op 8 September 1870 gesloten tractaat niets stond waaraan de Britsche regeering het recht zou ontleenen, dat tractaat op te zeggen. Dit was een misverstand. Die opzegging kan elk jaar in een bepaalde maand geschieden en alsdan eindigt de overeenkomst achttien maanden na de opzegging.

* * *

Zonder er iets bij te voegen knippen wij uit het verslag in de „N. R. Crt." van 14 Januari, Ochtendblad A, van de te Amsterdam gehouden buitengewone vergadering van den Bond van Vrije Liberalen, deze twee alinea's:

„In het slot zijner rede zeide spreker [Kolonel Fabius] dat hij liever Suriname zou verkoopen (luide protesten en geroep: Niet naar den lommerd!) dan Oost-Indië zoowel als West-Indië verliezen."

„Mr. Tideman, (Bloemendaal), verheugde zich erover, dat kolonel Fabius algemeene oppositie op deze vergadering had ondervonden, toen hij sprak over den verkoop van Suriname. Hij wilde op deze vergadering uitspreken, dat men het behoud van West-Indië evenzeer op prijs stelt als dat van Oost-Indië."

De Indische Beweging,

vluchtig geschets door Raden Mas Suardhy Surya Ningrat, in het Ind.-nummer van „De Amsterdammer".

Conferentie van het bestuur van den „Inl. Journalistenbond"

naar aanleiding van de vervolging van een der leden, den heer Darna Koesoema, die later het eerste slachtoffer werd van de verscherpte pers-artikelen.

1. R. Darna Koesoema (de delinquent), 2. M. Marco, oprichter van den I. J. B., die later wegens persdelict veroordeeld werd tot 7 maanden gevangenisstraf, 3. Tjipto Mangoenkoesoemo. In het midden ziet men op tafel het portret van den grooten opstandeling Dipo Negoro.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Inl. Scholen. Van Inl. zijde wordt aan de *Locomotief* uit Salatiga geschreven, dat de uitslag van het toelatingsexamen tot de *Normaalschool voor Inl. hulponderwijzer* aldaar verpletterend was. Van de 550 candidaten, die aan het examen deelnamen, zijn slechts 20 toegelaten, w. o. twee meisjes. Uit het groote aantal deelnemers blijkt, hoe groot de belangstelling is in het onderwijs, doch zeer te betreuren is het zeker, dat ditzelfde onderwijs, blijkens den uitslag van het examen, nog zoo onvoldoende moet worden geacht. Die *Normaalschool voor Inl. onderwijzers* vormt toch immers een aansluiting of een voortzetting van de 2de klasse Inl. scholen? Zij, die de 2e kl. eener school hebben doorloopen, moeten in staat zijn met eenig succes aan 't toelatingsexamen daarvoor deel te nemen. Een van beide is dus het geval: òf de exameneischen voor de toelating tot de normaalschool zijn te hoog; òf het onderwijs op de 2e Inl. school is te laag. Reeds op den eersten dag werden 203 candidaten afgewezen, en 222 jongens waren gezakt voor rekenen; op den tweeden dag werden 105 candidaten afgewezen wegens onvoldoende kennis in de Inl. talen.

De kweekschool voor Inlandsche onderwijzers te Fort de Kock zal, volgens de *Sinar Sumatra*, een belangrijke uitbreiding ondergaan. Bij het hoofdgebouw wordt een eetzaal gebouwd voor ongeveer 100 leerlingen, terwijl er ook verschillende bijgebouwen, w. o. een keuken, zullen worden gebouwd.

Een Nuttige Stichting. Te Cheribon is, volgens de *Pembrita Betawi*, een vereeniging opgericht voor kraamvrouwen- en zuigelingen-verpleging voor de Inl. bevolking, als gevolg van de groote kindersterfte aldaar. In het voorloopig comité hebben zitting Javaansche, Arabische en Chineesche dames. De heeren Ledeboer en raden Moesa verleenen de noodige hulp en voorlichting.

Inl. Vereenigingen. Te Soerabaja is, volgens de *Sinar Djawa*, een afdeeling van *Boedi Oetomo* opgericht, met 173 leden.

De *S. I.* hield te Batavia een druk bezochte vergadering. ± 600 menschen namen er aan deel. Twee sprekers bepleitten de Islam-propaganda en het ver-

hoogd godsdienstig leven. Een bestuurslid van *Insulinde* gaf samenwerking van deze beide vereenigingen in overweging.

Anti-,,Oproep". *Indisch Patriot* en *Tjipto Mangoenkoesoemo* zeggen in *De Voorpost* aan het adres der heeren Brandon c.s.: ,,In verband met uw ,,Oproep" aan blank en bruin zij het ons als Indische patriotten vergund U en uwe Nederlandsche mede-collega's op 't volgende opmerkzaam te maken: Naar aanleiding van de ,,catastrofe" in Europa, zegt u in uw ,,Oproep": *Wij, Nederlanders, zullen ons meer dan ooit schrap moeten zetten om ons te handhaven en onze souvereiniteit en onafhankelijkheid onaangetast te bewaren.*

En om *Uwe* vrijheid ongerept te kunnen behouden, *Uw* gebied ongeschonden te bewaren en met souvereinen wil te kunnen beschikken over *Uw* eigen lot, doet gij een beroep op bijkans 50 millioen niet-Nederlanders. Gij wilt hen doen deelnemen aan een Nederlandsch-Patriottische Beweging in hun door Nederland onderworpen land; gij wilt hen dienstbaar maken aan een Nederlandsch-Nationalezaak, met vertrapping der hunne! Gij en uwe Nederlandsche collega's moeten wel kinderlijk naïef zijn in uw patriottische gevoelens, dat gij ons, Indiërs, die zich keeren tegen het Nederlandsche Imperialisme, oproept om *Uwe* nationale zaak te steunen, m. a.w. om u, Nederlandsche imperialisten te helpen ons opkomend nationalisme, het Indische, ten onder te drukken. U vraagt ons een wapen te smeden tegen ons zelf, zeggende: ,,*Een zijn wij allen in het vurig verlangen en den vasten wil om onze vrijheid ongerept te behouden, ons gebied ongeschonden te bewaren en met souvereinen wil te beschikken over ons eigen lot.*

Pardon, heeren, wij zijn het juist *niet* met u eens; wij hebben het vurig verlangen en den vasten wil van u verlost te zijn, vrij te wezen, *ons* Vaderland voor *ons* zelf te winnen, om te kunnen beschikken over ons eigen lot! Wij dienen de Indische zaak en u de Nederlandsche en daarom staan wij lijnrecht tegenover elkaar. *Uw* lot is niet het onze, evenmin kan *ons* lot ooit het uwe zijn. Wij wenschen te blijven *waardige* zonen van *ons* eigen Indisch vaderland en dienen als zoodanig het Indische patriottisme, dat streeft naar de onafhankelijkheid en de vrijheid van Indië. Wij wenschen *ons* vaderland te zien grootsch en rijk en lachend over zijn schoonheid, de schoonheid van zijn bosschen, velden en bergen, die trouwe wachters van de vlakten; wij wenschen *ons* vaderland te zien onafhankelijk en vrij. Wij wenschen geen Nederlandsche patriotten te zijn, geen renegaten om ons straks te keeren tegen onze eigen broeders ter bescherming van *uw* brandkasten; wij wenschen niet dienstbaar gemaakt te worden aan het Nederlandsche kapitalisme! Hoe ook verborgen achter schoonschijnende voorspiegelingen, als gelijkstelling, enz., enz., stijgt uit uw armelijk-zieligen oproep een angstige bede om hulp tot ons, *tegen* het volk, tegen *ons*. Bij u moet de nood dan toch wel hoog gerezen zijn, want inderdaad, die nood heeft u leeren bidden. Wij hebben den tijd, heeren; reeds zoo lang hebben wij gewacht, nog langeren tijd zullen wij kunnen wachten, maar wij ,,bidden" niet tot een vreemde natie, zooals gij nu doet. Uw bede om hulp tot *ons* teekent u en uw gansche voornemen. Gij hebt geen tijd te verliezen; *vooruit, vooruit*, roept gij, Nederlandsche patriotten ons, Indiërs, toe: *anders komen wij te laat*, schreeuwt gij verder! Wij hebben den tijd, zeggen wij u nogmaals; wij zullen niet te laat komen, want de tijd zelve is met ons. Eenigen tijd geleden boden wij u onze diensten aan en die waren welgemeend en als wij het weder doen, zullen wij dat nog zijn. Herinnert gij u niet meer wat toen het antwoord was van uwe Regeering? Ons aanbod werd zeer op prijs gesteld, zoo heette het, maar geweren, munitie, neen......, alleen politiediensten mochten wij verrichten. En toch, op grond waarvan gunde men ons het heilige recht niet van iederen vaderlander, om zijn land weerbaar te maken? Maar ja, het was vrees geweest, vrees en nog eens vrees voor *ons*, die u bezielde; het zou immers wel kunnen gebeuren, dat wij de wapens tegen u keerden, niet waar? En heb ik niet goed geraden, indien ik de drijfveer van uw streven tot vorming van *een bij uitstek Nederlandsch Patriotische Beweging* hier, in *ons* land, ook vrees noem, vrees, met name Indiërs-vrees? Kunt gij mij ook zeggen, waarom de Belg wordt gehuldigd en gevierd om zijn trouwe en vurige vaderlandsliefde en waarom dezelfde gevoelens in ons worden gelaakt, bestreden en gestraft, als rebellie?

Welaan dan, heeren Nederlandsche patriotten, richt uw ,,*Oproep*" dan niet mede tot ons bruinen; bepaalt u slechts tot de blanken, van dezen zult gij niets te vreezen hebben, immers zij zullen geen wapens tegen zich zelven keeren! Gij hebt u in de kaart laten kijken; want inderdaad, uw schema is doorzichtig voor ons. Richt u uitsluitend tot de Nederlandsche patriotten om uw Nederlandsch-Nationale zaak te steunen, het gelag zal wel door ons worden betaald. Wij glimlachen om uw naief en kinderlijk klein gedoe, echt kinderlijk lokt ook uw Nederlandsche stem de vele millioenen zielen, die u niet verstaan zullen, omdat hun hart een andere taal spreekt.

Het zou echter kunnen gebeuren, dat het Indische vaderland op *ons* een beroep doet, op de landszonen; een beroep op onze offervaardigheid, op onze moed en onze liefde, op den trouw der Indiërs; maar dan zullen het Indische patriotten zijn, heeren, die zich dan bij millioenen zullen geven aan de zaak des vaderlands. Dat gij, Nederlanders, daarvan voordeel trekken zult, dat komt bij ons in de tweede plaats. *Onze* nationale zaak gaat voor. Dat gij in uwe naieviteit tracht hierin een niet-Nederlandsch vaderland, een Nederlandsch-Patriottische vereeniging op te richten, omdat uw eigen Nederlandsch vaderland u dikwerf pijnlijk doet dulden en bukken door weinig fiere voorzichtigheid, zooals gij in uw ,,Oproep" verklaart, laat ons koud. Gij hebt echter gelijk, Nederland handhaaft zich, handhaaft gij u ook, maar laat ons er buiten, s.v.p. Wij doen niet mee."

Tjipto Mangoenkoesoemo voegt hieraan afzonderlijk nog het volgende toe: ,,Immers Indië is nog altijd slechts een bezitting van Nederland, ergo rust de plicht, om het land te verdedigen op den Nederlander, den bezitter. Onze rol van bezitting te zijn is niets anders dan een passieve. Wat ook best overeen te brengen is met de omstandigheid, dat de Javaan gewoonlijk is een bezitlooze. Hij heeft niets te verdedigen, wat het verdedigen waard is. De beloften, door den heer Brandon ons gedaan, hebben de waarde van de suikertjes, die Sinterklaas strooit voor de kinderen, als hij jarig is. Wij gaan er niet op in, tenzij ons beloofd wordt absolute onafhankelijkheid binnen afzienbaren tijd. Neem dezen tijd niet te kort, zeg b.v. vijftig jaren. Maar dan pas kunnen wij er aan denken voor den Hollander te vechten. Voor minder dan de onafhankelijkheid wil de Indiër heusch zijn ziel niet verkoopen.

,,Wij spraken boven over de onafhankelijkheid. Het is niet onmogelijk, dat het ons kwalijk genomen wordt, dat oergevaarlijk woord in den mond te hebben durven nemen. Doch wij zouden dan graag hierop willen wijzen, dat de heer Brandon als zeker recht van zijn volk erkent de beschikking over eigen eigendom. Wanneer deze inderdaad een onvervreemdbaar recht is van elke natie, waarom zou dan het Indische volk dat recht niet mogen hebben? Onrijp zei de heer Brandon. Toch wel rijp genoeg om kanonnenvleesch te leveren, nietwaar? Kwestie van appreciatie!"

WAT DE CHINEES VERTELT.

Anti-Japan. De *Pewarta Soerabaja* deelt mede, dat onlangs te Soerabaja, op zijn doorreis naar Borneo, arriveerde de Japanner, *Banihiro Oro*, vertegenwoordiger der firma Tamba Schoten te Motomachi, om zich op de hoogte te stellen van de rubbercultuur en klapperteelt. Ook deed hij pogingen om een in-

Huis van een gegoeden Chinees, die buiten de Chineesche wijk woont (Bandoeng).

en uitvoerhandel op Japan te organiseeren..

Intusschen vermeerdert hier de activiteit der Japansche spionnen. Te Malang, Djombang en andere kleine plaatsen strijken zij neer, blijven geruimen tijd in de hotels hangen, zonder dat zij eenig beroep of bedrijf uitoefenen. Te Djombang is er één geweest, die ijstabletten verkocht; zijn nering had niet veel om het lijf. Toch hield hij er een eigen rijtuig op na. 't Blad vestigt er de aandacht op, dat

het op de Buitenbezittingen verre van rustig is, en dat het gevaar voor het bezit van Indië niet denkbeeldig te achten is. Voor een vreemde mogendheid zou het een welkome aanleiding zijn, om zich met de zaken in Indië te bemoeien, z.i. is noodig die vreemde gasten onder streng politietoezicht te houden.

De Japanner, *Menami*, heeft in de *Pertimbangan*, — zoo haalt de *Pewarta Soerabaja* verder aan — onbeschofte artikelen tegen de Ned.-Ind. Regeering geschreven en in bedekte termen gedreigd met een actie van Japan tegen Ned.-Indië. De Justitie heeft toen een huiszoeking gedaan in het redactiebureau van genoemd blad en daar brieven gevonden, welke aanwezen, dat hij in verbinding stond met personen, die naar het oordeel der Regeering, gevaarlijk waren voor de rust en veiligheid in N.-I. Dit heeft althans, volgens meergenoemd blad, de consul-generaal van Japan aan de *Sin Po* medegedeeld.

Onder de Japanners te Semarang heerscht groote ontevredenheid over het feit, dat een Japanner geboeid naar het politiebureau gebracht werd, omdat hij niet de bevelen van de politie had opgevolgd om pakkisten van den openbaren weg te verwijderen. Toen hij door een Eur. hoofdagent gearresteerd werd, wilden eenige Japanners zich daartegen verzetten. De hooge autoriteiten hebben 't noodig geacht deze zaak verder te doen onderzoeken. (*Pewarta Soerabaja*).

Aan datzelfde blad wordt medegedeeld, dat eenige Japanners naar Indië zijn gezonden door financieel krachtige lichamen, om te trachten door aankoop in het bezit te komen van particuliere gronden. Een leelijke streep door hunne rekening is, dat de Regeering meer en meer van die gronden tot het landsdomein terugbrengt. In Januari zou in Sumatra een vertegenwoordiger van een consortium komen, met het doel gronden in Atjeh te koopen en daar rubber op te planten.

Pestbestrijding. De Chineesche Raad te Djokdjakarta heeft volgens de *Perniagan* een vergadering gehouden ter bespreking van de pestbestrijding. Men kwam tot het besluit, om in 1917 alle Chineesche woningen af te breken, die gevaar opleverden voor de verbreiding dier ziekte. Indien de bewoners financieel niet in staat zijn nieuwe woningen voor eigen rekening te bouwen, zullen zij voor dit doel een voorschot krijgen, dat op gemakkelijke wijze bij payementen terugbetaald kan worden.

Kampong-verbetering. De Gouv.-Gen. heeft, na een bezoek te Semarang gebracht te hebben, uit de hulpfondsen, o.m. van het z.g. *Speroefonds*, een som van *f* 25000 bepaald voor de verbetering van de kampongs ter genoemder plaats. (*Perniagan*).

De gemeenteraad te Makasar besloot van gemeentewege over te gaan tot huizenbouw voor volkshuisvesting. (*Bintang Soerabaja*).

De S. I. te Semarang belegde een vergadering om het volk in te lichten over den aard van de woningverbetering in verband met de pestbestrijding en om nieuwe misstanden te voorkomen. De grenzen van de Chineesche wijk zullen samenvallen met de grenzen van de gemeente. Dit is aldus een bepaling, dat de Chineezen in neutrale wijken moeten wonen. 't Schijnt, dat de Inlanders hiertegen bezwaar hebben. (*Bintang Soerabaja*).

Geld vermorsen. Beweerd wordt, dat de Gouv.-Gen., na een bezoek gebracht te hebben aan de opleidingsschool te Magelang, zich uitgelaten heeft, dat deze school te mooi is. Wat is er feitelijk tegen zulk geld vermorsen te doen? vraagt de *Perniagan*. De vorige Gouv.-Gen. moet ook dergelijke opmerkingen gemaakt hebben, o.a. toen hij de opleidingsschool te Serang had bezocht. En toch heeft men later op dezelfde wijze weer nieuwe gebouwen opgericht, waarvan de kosten in de honderdduizenden beloopen. De kweekschool te Poerworedjo heeft niet minder dan 3½ ton gekost! Voor de M.U.L.O. en kweekschool te Tondano is 8 ton uitgetrokken. Het blad vermeent, dat op deze wijze te veel geld voor de Inl. onderwijsgebouwen wordt besteed, en dat het zeer verklaarbaar is, wanneer daarover hard gemopperd wordt. Er wordt veel te veel op de sierlijkheid gelet. Het blad onderschrijft volkomen hetgeen de Hollandsche pers zegt, n.l. dat waar men in de toekomst vooral op onderwijsgebied voor steeds grootere uitgaven komt te staan, gehoopt mag worden, dat van regeeringswege gezorgd worde, dat de grootst mogelijke zuinigheid betracht wordt.

Van Vreemde Koloniën.

De entente-voorwaarden.

Zij zijn ons niet meegevallen. Wel willen wij de uitgesproken verklaring, dat op dit oogenblik een vrede onmogelijk is, nog niet beschouwen als een volstrekt afsnijden van de mogelijkheid tot toenadering, want overvragen is nog niet altijd afwijzen van een meer schappelijken prijs, maar tegengevallen zijn de voorwaarden ons toch zeer. Zal naast ontruiming van 't door de centralen bezette gebied in Europa, ook als vanzelf sprekend gedacht zijn aan ontruimingen door de entente van 't bezette gebied in Azië en Afrika? Zoo dit 't geval is, zou er in dien grondslag een ruilmiddel liggen bij den vrede, maar niet vóórdat de onderhandelingen beginnen. Geheel onaannemelijk is en blijft: verbanning van 't Turksche keizerrijk buiten Europa. 't Vermeesteren van Constantinopel, het beheerschen van den toegang tot de Zwarte Zee zou een eisch van Rusland als „overwinnaar" hebben kunnen zijn, maar zoolang de centralen zich niet als machteloos terneer geworpen erkennen, kunnen en mogen zij er niet aan denken een dergelijken eisch in te willigen. Geeft de entente ten opzichte hiervan niet toe, dan is geen overeenstemming mogelijk. Engeland en Frankrijk gunnen echter Constantinopel ook niet gaarne aan Rusland, komt 't tot marchandeeren, dan zal die eisch wel niet als een onaantastbare voorwaarde gelden. Het moet verwondering wekken, dat rijken, die zelf vele mohamedaansche onderdanen tellen, dezen eisch hebben durven uitspreken. Hij kan niet nalaten kwaad bloed bij vele islamieten te zetten. Zij vereeren den Grooten Heer te Stamboel als hun paus; hem uit de heilige stad verbannen is een kiesche en geen handige politiek.

Willen de geallieerden inderdaad vechten totdat de voorwaarden, zooals gesteld, door de centralen moeten worden aangenomen, dan, ja dan hebben wij zeker verkeerd geprofeteerd, want dan zal er nog lang gestreden moeten worden. Wij gelooven echter nog dat 't anders zal loopen. De hoogste prijs is genoemd, de verkoop bij afslag zal nu beginnen. De centralen kunnen wereldkundig maken welke voorstellen zij ter tafel hadden willen brengen, indien hun poging om tot een conferentie te komen ware aangenomen. Gebeurt dit, dan blijft eenige hoop op gedachtenwisseling over; al gaat deze met groote animositeit gepaard toch kan zij als inzet van een onderhandeling beschouwd worden, waaruit, met nemen en geven, ten slotte overeenstemming verkregen wordt.

De Britsche koloniën in 1916.

Hoewel niet meer geheel up to date meenen wij de gegevens, die de „Times" bijeenbracht over de groote Br. koloniën in 't verstreken jaar, toch nog in 't kort te mogen weergeven.

Canada.

In een nieuwjaarsrede herinnerde de oud-minister-president Borden, dat de toezegging werd gedaan om de totale sterkte van de dominion's troepen in 't veld van 250.000 op 500.000 man te brengen. Dit zal, naar hij verwacht, zonder dienstplicht te bereiken zijn.

In den aanvang van 1916 werd teleurstelling ondervonden door misstanden in den aanmaak van granaten en kartetsen. Dit leidde tot het heengaan van Sir Hughes als minister van munitie, deze uitte toen tal van klachten tegen de Br. militaire autoriteiten.

't Canad. parlement kwam van Januari tot Mei bijeen. Ternauwernood was de zitting geopend, toen 't historische gebouw, waarin zij gehouden werd, geheel in de asch werd gelegd. De eerste steen voor een nieuw huis is reeds gelegd. 't Belangrijkste deel van den zittingsarbeid werd aan de financieelen toestand gewijd. 't Budget weerspiegelde den bloei van 't land. Afgescheiden van de oorlogsuitgaven, was 't overschot 9 millioen pd. st. Maar daar staat de toeneming van de nationale schuld tegenover. Volgens de officieele mededeeling steeg deze met 26.200.000 pd. st. Maar daarnaast kan weer bemoedigend worden gewezen op de omzetting van een nadeelige handelsbalans van 60 millioen in 1910, in een voordeelige van 40 millioen in 1916.

In 't laatst van Juni werd bekend, dat de hertog van Connaught zijn post van gouverneur-generaal zou verlaten. In October verliet hij de kolonie, na een bestuur van 5 jaren. De hertog van Devonshire is zijn opvolger.

Zuid Afrika.

Z. A. gaf in 1916 zijn contingent voor den strijd in Europa, en voordien in Duitsch Oost-Afrika. De ontwikkeling van 't land leed weinig onder den oorlogstoestand. Den handel ging 't goed. De staatsspoorwegen werden uitgebreid, de goudproductie bereikte een ongewoon hoog cijfer.

De zitting van 't parlement, medio Februari geopend, trok de aandacht door hevige aanvallen op 't beleid van Botha en zijn kabinet, door de Nationalisten onder leiding van generaal Hertzog. Generaal Botha vond echter steun bij de Unionisten. 't Kwam, ook buiten 't parlement, tot heftige scenes, toen voor de soldaten, die in Europa gingen vechten, een zelfde soldij werd geëischt als voor die, welke in Duitsch O. A. strijden, maar de Unionisten hielpen de regeering aan een meerderheid voor hare weigering.

Door de afwezigheid te velde van generaal Smuts, was de taak van Botha zeer zwaar, maar hij vond bij zijn staatkundigen arbeid nu vooral steun van den minister van spoorwegen Burton.

Na 't sluiten van de zitting brachten meerdere leden van 't parlement een bezoek aan Engeland.

Het bestuur van Z. W. Afrika heeft aan Z. A., in 1916, 206000 P.S. gekost. De uitgaven voor den krijgstocht in Duitsch O. A. worden, tot ultimo Maart 1917, op 2.250.000 P.S. geraamd.

Australië.

1916 heeft wel beweging in de kroonkolonie gebracht. 't Telde nog maar weinige dagen, toen in Victoria een werkstaking uitbrak van havenarbeiders en mijnwerkers. De eerste minister Hughes bezocht Engeland, hij maakte de heenreis over Canada, de

terugreis over Zuid-Afrika. Hij had in Londen en Parijs belangrijke bijeenkomsten, vooral in verband met de oorlogstoestanden. Bij zijne terugkeer in Australië wilde hij tot invoering van militairen dienstplicht komen, maar een volksreferendum op 29 October gehouden, bracht een meerderheid van 61000 tegenstemmers. De genoemde strijd had de gemoederen in heftige schudding gebracht, maar Hughes vond in de geleden nederlaag nog geen reden om als minister-president af te treden

De belangrijke maatregelen van binnenlandsch bestuur in 't afgeloopen jaar genomen, hebben meest alle betrekking op deelneming aan den oorlog of uitbreiding van de eigen weermacht van den statenbond.

Br. Indië.

In den aanvang van 't jaar werd Lord Chelson aangewezen om Lord Hardinge in April als onderkoning op te volgen. Wij wezen destijds op de grootte van den sprong, die hem van kapitein bij een territoriaal regiment in de Himalaya op den troon bracht. Niettegenstaande enkele woelingen van Mohamedanen, heeft hij de rust overigens niet alleen kunnen bewaren, maar Indië heeft blijken van groote loyaliteit ten opzichte van 't moederland blijven geven. Toen de klachten over de expeditie in Mesopotamië hiertoe aanleiding gaven, riep hij den opperbevelhebber, Sir Beauchamp Duff ter verantwoording terug, Sir Ch. Mouro verving hem als zoodanig.

Van politieke beteekenis was de aanbieding, door 19 van de 27 gekozen leden van de wetgevende raad, aan den onderkoning van een reeks voorstellen voor constitutioneele wijziging in de richting tot zelfbestuur. Als een voorloopig bescheid hierop, wordt de mededeeling beschouwd, dat Indië in de conferentie van den oorlogsraad zal worden vertegenwoordigd door Mr. Austen Chamberlain, secretaris van staat, en twee speciaal hiervoor uit te kiezen mannen van beteekenis.

't Passenstelsel in Belgisch Kongo.

Waar de administratie van een bezet gebied tot een geregeld bestuur en beheer wil komen, moet zij ten slotte, als er geen burgerlijke stand wordt aangehouden, tot het passenstelsel overgaan. De ondervinding heeft dit als 't zekerste, en in vele gevallen zelfs als 't onontbeerlijke middel aangewezen. Voor Belgisch Kongo schijnt men nu ook tot deze overtuiging gekomen te zijn. De noodzakelijkheid is gebleken, ieder volwassen inlander te kunnen identificeeren, die zich in Kongo of de omliggende landen ophoudt. Een decreet van 16 November 1916 legt ieder inlander de verplichting op zich hiervoor te laten inschrijven op controlelijsten, hij ontvangt dan een identiteitsbewijs, dat hij bewaren moet. Onttrekking aan dien plicht is strafbaar.

Om de veelvuldige en veelal doellooze verplaatsingen te beperken, zullen paspoorten moeten worden gevraagd bij verandering van landschap, alsook voor hen, die tot geen bepaalde gemeente wenschen te behooren.

Kongo leening.

Eenige maanden geleden werd melding gemaakt van een groot bedrag, door de Belgische regeering van Engeland geleend, tegen zoodanig onderpand, dat daardoor de Kongokolonie zoo half en half als een Britsch pand kon worden beschouwd. Hierop is, zij 't laat, nu een tegenspraak verschenen. Vooreerst wordt de kolonie geheel afgescheiden beheerd, haar geldmiddelen staan buiten de Rijksfinanciën, maar voorts heeft de kolonie zelf ook geenerlei aanwijzing van een onderpand gedaan. Alleen is waar, dat zij van Engeland een groote som heeft geleend, om de ontwikkeling van 't land in vaste banen te leiden, maar de aflossing zal op de gewone wijze, geheel berustend op onderling vertrouwen, op aangegeven tijdstippen plaats hebben.

Br. Indische samenzwering.

Den 7en Januari werd te Calcutta vonnis geveld over 17 Britsch-Indische samenzweerders uit Lahore, die aan de Br. heerschappij een einde hadden willen maken. Volgens uitingen tijdens het onderzoek zouden Duitsche agenten in Amerika, waar de zaak gedeeltelijk is uitgebroeid, steun aan de belhamels hebben verleend.

Zes beklaagden zijn ter dood veroordeeld, een tot levenslange verbanning, vier tot levenslange, een tot 2 jaren gevangenisstraf; vijf zijn vrijgesproken.

Ook O. W.

Koning Christiaan X heeft het verdrag van afstand van de Deensche Antillen aan de Vereenigde Staten van Noord-Amerika geteekend. De V. S. mogen dit wel als een oorlogsoverwinning beschouwen en Denemarken kan 't als oorlogswinst boeken. Wij teekende vroeger reeds aan, dat de koop niet zoo vlot en zonder verzet van derden, zou zijn verloopen, indien andere belanghebbenden de handen niet hadden vol gehad. In 't laatst van Januari zal de overhandiging van de bevestigende stukken in New-York plaats vinden, daarna zal Amerika 25 millioen dollars in goud uitbetalen. Is dit geschied, dan zal tot de omwisseling der vlaggen op St. John worden overgegaan. Daar Amerika na de uitwisseling van de geratificeerde stukken desverkiezend 90 dagen mag laten verloopen alvorens de geldstorting te doen, kunnen de onderdanen nog enkele maanden blijven in den tweeslachtigen, zonder moederland of met twee moederlanden, zooals men 't nemen wil. Waarschijnlijk zal de nieuwe meester hen niet lang in 't onzekere laten.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Een Hindoe-tempel gevonden?

In het verslag over het tweede kwartaal van den Oudheidkundigen Dienst in Ned. Indië, wordt medegedeeld, dat de heer van Stein Callenfels bij zijn reizen door de afdeelingen Kediri, Toeloengagoeng en Blitar verscheidene tot nog toe onbekende oudheden, voornamelijk beelden en enkele inscripties, heeft ontdekt, welke in dat verslag (blz. 46 vgg.) nader worden omschreven.

In verband hiermede lijken de volgende aan de „Nieuwe Soerabaja Courant" ontleende mededeelingen, van belang, want vermoedelijk hebben ze betrekking op nadere vondsten van genoemden heer.

De „N. S. Crt." dan schrijft:

„Met den weg over de Lahor, die ons een goede verbinding tusschen Kediri en Pasoeroean verzekert, vordert men flink.

Bij de ingravingen, die noodzakelijk moesten gedaan worden, heeft men allerlei ontdekkingen gedaan.

Zoo heeft men verschillende voorwerpen gevonden, welke er op wijzen, dat hier òf vroeger een Hindoetempel heeft gestaan, òf dat men er een heeft willen bouwen, doch niet verder is gekomen dan de fundamenten.

Dit blijkt uit de groote hoeveelheid oude roode metselsteenen, welke in den omtrek van de Lahor overal op de heuvels worden aangetroffen.

Deze steenen werden verzameld om, na fijn gestampt te zijn, dienst te doen bij het bouwen der landhoofden van de nieuwe brug.

Maar niet alleen die steenen gaven aanleiding tot het zooeven genoemde vermoeden.

Er zijn op een plaats verscheiden mooi bekapte brokken bazalt of graniet gevonden.

Dit zijn langwerpige stukken steen, die een balkvorm vertoonen, terwijl ze aan één zijde van een inkeping zijn voorzien.

Op dezelfde plaats, waar men groote steenen heeft gevonden, zijn ook verscheiden Hindoebeelden opgegraven. Deze zien er minder mooi uit, doordat ze bij de uitgraving tamelijk beschadigd zijn.

Naar aanleiding van deze opgravingen heeft de heer Van Stein Callenfels, inspecteur van den oudheidkundigen dienst, in gezelschap en met behulp van den heer Heyman, directeur der gewestelijke werken van Kediri, daar ter plaatse een onderzoek ingesteld.

De heer Van Stein Callenfels was van meening, dat hier vroeger een poort van een tempel heeft gestaan.

Dadelijk zijn verdere gravingen daar ter plaatse verboden.

Men had reeds een begin gemaakt met die groote steenen voor den nieuwen weg te gebruiken, doch ook dit is verboden.

Oude Javanen, die daar altijd hebben gewoond, deelen verder nog mede, dat vroeger bij den aanleg van den spoorweg veel oude metselsteenen uit deze streken zijn weggehaald, en ook, dat bij die gelegenheid verscheiden beelden zijn ontdekt, die echter alle zijn weggevoerd.

Ten slotte werd ons nog medegedeeld, dat een dier arbeiders bij het graafwerk een pot met munten had gevonden.

Zooals vanzelf spreekt, is de pot verloren gegaan en hebben de Inlanders de munten onder elkander verdeeld. Heel gemakkelijk konden we er enkele machtig worden; de meeste zijn erg beschadigd. Het zijn bronzen of koperen munten, ter grootte van een cent, in het midden voorzien van een vierkant gat. Aan beide zijden stonden 4 teekens, die veel op Chineesch schrift gelijken. Er waren verschillende soorten, met verschillende teekens, doch alle even groot.

't Is te hopen, dat het gouvernement spoedig door flinke werkkrachten deze opgravingen verder voortzet. Wie weet, wat hier nog onder de oppervlakte verborgen is."

De Indische Mercuur.

No. 2 opent met een levensbeschrijving van Mr. N. P. van den Berg, die aan veelomvattende kennis een zeer groote bescheidenheid paarde, welke laatste eigenschap vooral uitkomt als we in de biografie ,onderteekend A. D., lezen dat de overledene herhaaldelijk aangezocht is lid en vice-president van den Raad van Indië te worden en tot tweemaal toe zelfs Gouverneur-Generaal, waarvoor hij echter steeds heeft bedankt.

Prof. Dr. F. A. F. C. Went schrijft over de eerste leerstoel voor phytopathologie aan een der Nederlandsche Rijks-Universiteiten, die door de benoeming van Mej. Dr. Johanna Westerdijk tot buitengewoon hoogleeraar te Utrecht is tot stand gekomen. Mej. Westerdijk is in Indië geen onbekende; in 1913—14 was ze te Buitenzorg en maakte daar studie van verschillende tropische plantenziekten. Een mooi portret van de eerste vrouwelijke hoogleeraar in Nederland is aan de beschrijving toegevoegd.

Prof. Dr. J. J. van Loghem houdt eene beschouwing over het gele koortsgevaar voor Ned. Indië. Het gevaar schuilt volgens schr. in de omstandigheid, dat de gele koorts zich sedert de opening van het Panamakanaal in de richting van Indië uitbreidt.

De heer J. Sibinga Mulder wijdt een artikel aan de kolonie Suriname, die z. i. in de eerste plaats behoefte heeft aan een goed werkend landbouwcrediet met deskundige leiding, in een en dezelfde hand. Daar we veronderstellen, dat deze beschouwing een onderwerp van bespreking zal uitmaken voor den samensteller der rubriek „West-Indië" in dit Weekblad, zullen wij er verder niets van zeggen, maar alleen het verheugende nieuws constateeren, dat de heer Sibinga Mulder zijn opstel begint met de mededeeling, dat de kolonie Suriname weer eenige belangstelling in het Moederland geniet.

Overigens bevat dit Ind. Mercuur-No.: De pisangmot, door S. Leefmans, besproken door Dr. J. Westerdijk. — Een opkomende cultuurstreek in Tapanoeli, door W. J. Beck. — Theecongres met tentoonstelling. — De noodzakelijkheid eener algemeene classificatie en de kaarteering der gronden van Ned. Indië. — De overzeesche handel en de oorlog. — Cultuurberichten. — Kleine mededeelingen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken.

Menschenetende Bataks?

We lezen in de „N. R. Crt." van 13 dezer:

„Het Bataksch Instituut verzoekt ons mede te deelen: De mededeelingen in de bladen over de „menschenetende Bataks", in verband met de onlusten in Tapanoeli, zijn o. i. volkomen ongeloofwaardig. De moord op den gezaghebber Muller

had trouwens plaats in de grensstreek der onderafdeelingen Baroes en Hoogvlakte van Toba. De (vroegere) menscheneters kwamen het laatst voor in de Pakpaklanden.

Omtrent de nieuwe secte der Parhoedamdam is nog niets met zekerheid bekend.

We nemen er gaarne acte van, dat het ter zake geheel deskundige Bataksch Instituut het volkomen ongeloofwaardig acht, dat er nog Bataks met kannibalistische neigingen bestaan. Ook ons kwam blijkens ons desbetreffende onderschrift het bedoelde bericht niet zoo dadelijk geheel betrouwbaar voor, maar in geval van opstand, en dus opwinding, kunnen tot dusverre sluimerende neigingen wel weer in daden omgezet worden. Daar uit het bericht kon worden opgemaakt, dat kapitein Meyroos het had verstrekt, vonden wij toch ook, dat het niet zonder meer als ongeloofwaardig mocht worden beschouwd."

Ceres. Orgaan van het Wageningsch Studenten-Corps.

In het Januari-Nr. is opgenomen het verslag eener voordracht van den heer Surianingrat over de huidige volksbeweging in Ned. Indië. — Verder het overzicht eener lezing van den heer Ratu Langi over onderwijs en weerbaarheid van Indië. — Eindelijk het vervolg van P. L. Lohr's „Het leven van den suikerchemist in Nederlandsch Indië".

Catalogus der Koloniale Bibliotheek.

Bij Mart. Nijhoff te 's-Hage verscheen eene opgave van aanwinsten over de jaren 1914 en 1915 der Koloniale Bibliotheek van het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned. Indië en het Indisch Genootschap te 's-Gravenhage.

Voor de leden van genoemde instellingen is deze vervolg-catalogus gratis verkrijgbaar, wanneer er aan den Bibliothecaris om wordt verzocht.

Tijdschrift voor Economische Geographie.

Het 15 Jan.-Nr. bevat een artikel over de cassave als cultuurplant en voedsel in Ned. Indië en de cassaveproducten voor de wereldmarkt. Kort achter elkaar zijn over dit onderwerp twee monografieën verschenen, waarop bereids dezerzijds de aandacht werd gevestigd, en waaruit de gegevens voor genoemd artikel zijn geput.

De Indo-Nederlandsche Wetgeving.

Bij „Elsevier" te Amsterdam verscheen Afl. 74 (1915, No. 1—525) van de „Indo-Nederlandsche Wetgeving. Staatsbladen van Ned. Indië, bewerkt en met aanteekeningen voorzien door Boudewijnse, G. H. van Soest, K. H. Boers en P. J. F. van Heutsz".

Bij de aflevering is gevoegd de titel van jaargangen 1913—1914 (vormende het 19e deel), zoomede de registers op dat deel.

Koloniaal Tijdschrift. Januari 1917.

De heer P. H. van der Kemp opent deze afl. met een bijdrage tot de politieke geschiedenis van het eiland Timor, nl. het ontslag en herstel van J. A. Hazaart als resident van Timor in 1818—1819. Het is niet doenlijk om van dit artikel in een kort bestek een overzicht te geven; trouwens het wordt in een volgende afl. nog vervolgd.

Controleur A. Bagchus besluit zijn beschouwingen, getiteld: „Een en ander uit de praktijk der heffingen en diensten op de particuliere landerijen in de afdeeling Buitenzorg".

Oefende de ingenieur E. P. Wellenstein in verschillende periodieken van den laatsten tijd critiek op de samenstelling en de werking van het Departement van Gouvernementsbedrijven, ook in het Koloniaal Tijdschrift vindt hij nu gelegenheid daartoe, door de begrooting van dat Departement voor het jaar 1917 onder handen te nemen.

De heer S. Kalff geeft het slot van „Een Indische Secretaris in 1825", nl. W. van Hogendorp.

Voorts maakt de Indische Begrooting voor 1917 voor den heer Ch. P. J. Blok het onderwerp eener bespreking uit.

Overigens de gewone maandelijksche rubrieken: Kroniek, waarin „Tertius" behandelt: Indië op het Binnenhof; Defensie weder; Djambi-kritiek; De Indische Mijnbouw-politiek. — De D. T. (draadlooze telegrafie); Japan over Indië. — Inlandsch en Chineesch persoverzicht, door Walbeehm. — Vreemde koloniën, door H. D. — Bibliographie, door H.

Indische Zeemenschen.

In No. 1 van den nieuwen jaargang van „Eigen Haard" houdt de heer S. Kalff een causerietje over het geloof aan meerminnen en meermannen, aan wier bestaan men onbegrijpelijker wijze zoo lang geloofd heeft. Zelfs de geschiedschrijver Ds. Valentijn, was van het bestaan heilig overtuigd en beschrijft ons zoo'n half-mensch-half-visch-wezen, dat in 1712 op Boeroe was gevangen. Merkwaardig is het echter — de heer Kalff wijst er op, — dat de Indische Plinius (de verlichte G. E. Rumphius) nergens in zijn bekend werk „D'Amboinsche Rariteitkamer" gewag maakt van de verschijning van meerminnen, zelfs geheel zwijgt van eenige kroniek of overlevering daaromtrent.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Suriname; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercuur; Weekblad voor Indië; De Banier; De Ind. Gids; Neerlandia; Koloniaal Tijdschrift; Vrede door Recht; Onze Vloot; Ons Leger; Maandblad voor Vrouwenkiesrecht; Theosophisch Maandblad; Korte ber. voor Landbouw, Nijverheid en Handel; Publicaties v. h. Ned. Ind. Landbouw Syndicaat; Archief v. d. Suiker-Industrie in Nederl.-Indië; Korte Verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal; Brochures, enz., benevens een Bibliotheek.

Mededeelingen.

Van de Afd. Utrecht en Omstreken:

Vrijdag 26 Jan. a.s. zal *Mej. Kitty Ament* uit Apeldoorn, in het „*Gebouw van den Nederl. Protestantenbond*", *Boothstraat 7*, *Utrecht*, een voordracht houden over „*Indische Kunst en Muziek*", met lichtbeelden en een groote verzameling kunstvoorwerpen en demonstratiemateriaal.

Onlangs teruggekeerd van een reis door Java, Bali en Sumatra, heeft Mej. Ament zich ten doel gesteld de Indische Kunstuitingen op verschillend gebied, met een reeks van voordrachten in ons land meer populair te maken, door veel wat voor onze Westersche beschaving vaak onbegrijpelijk lijkt, te *verklaren*, in *verband* met Europeesche kunst en muziek.

Deze voordrachten, waarvan de baten bestemd zijn voor de Javaansche meisjesscholen (de bekende Kartini -en Kardinoscholen), hadden groot succes in de verschillende plaatsen, waar spreekster optrad, o.a. den Haag, Rotterdam, Delft, enz.

Het Bestuur der afd. *Utrecht en Omstreken* vertrouwt, dat Vrijdagavond, 26 Jan., onze leden in grooten getale zullen opgaan naar de Boothstraat, om te genieten van het vele goede en schoone, dat daar wordt aangeboden, maar tevens om door hun tegenwoordigheid een blijk te geven van instemming en ingenomenheid met het doel, dat Mej. Ament zich heeft gesteld.

HET BESTUUR.

Van het Koloniaal Instituut te Amsterdam:

Het *Koloniaal Instituut* heeft het denkbeeld in overweging genomen om, ter herdenking van het 300-jarig bestaan van de hoofdplaats van Nederlandsch-Indië, in de eerste helft van 1919 een te Amsterdam te houden *Nationaal Koloniaal Congres* te organiseeren.

Uitstel Tentoonstelling van Fotografieën uit de Nederlandsche Koloniën.

Luidens Art. 1 van het door haar gepubliceerd „Programma" voor de te Amsterdam te houden tentoonstelling van Fotografieën uit de Nederlandsche Koloniën, stelde de Vereeniging Koloniaal Instituut zich voor, die tentoonstelling te doen plaats hebben in de maand Mei 1917.

Tijdsomstandigheden, die o.a. de verzending van foto's en negatieven uit Indië zeer bemoeilijken en op vele plaatsen de (amateur)-fotografen dwingen tot werkeloosheid door gemis van fotografische grondstoffen, als papier, chemicaliën, gevoelige platen, enz., deden het Koloniaal Instituut besluiten de bedoelde tentoonstelling uit te stellen tot Jan.-Febr.-Maart 1918.

In verband hiermede is de onder Art. 6 van het „Programma" bedoelde termijn van inzending der inschrijvingsbilletten verlengd van 1 Oct. 1916 tot 1 Juli 1917, terwijl de uiterste termijn voor de inzendingen zelve is gesteld op 1 September 1917 (Art. 7 van het „Programma").

Het Koloniaal Instituut vertrouwt, dat nog velen gebruik zullen willen maken van de gelegenheid om hunne inzendingen tijdig (vrachtvrij) te doen toekomen aan het *Algemeen Secretariaat* van het *Koloniaal Instituut*, Sarphatistr. 36, Amsterdam.

Van het Informatie-bureau:
(Heulstraat 17, Den Haag).

Uitzending voor den Nederl.-Indischen Staatsdienst.

Voor de na te noemen betrekkingen bij 's lands dienst in Nederlandsch-Indië, waarin moet worden voorzien door uitzending vanwege het Departement van Koloniën, bestaat thans gelegenheid tot mededinging:

Ambtenaar bij de rechterlijke macht (Doctoren in de rechtswetenschap, die geslaagd zijn in het examen bedoeld bij art. 141, 2de lid, der Hooger-onderwijswet).
Ambtenaar bij den bureaudienst (Doctoren in de rechtswetenschap).
Leeraar in de wiskunde.
Gouvernements-arts bij den burgerlijken geneeskundigen dienst (voor vasten of tijdelijken dienst).
Gouvernements-arts met ervaring in bacteriologischen laboratorium-arbeid voor den burgerlijken geneeskundigen dienst.
Gouvernements-arts met ervaring omtrent het toezicht op de volksgezondheid in Nederland, voor den burgerlijken geneeskundigen dienst.
Tijdelijk gouvernements-arts bij den dienst der pestbestrijding.
(Vrouwelijke artsen kunnen voorshands niet worden uitgezonden.)
Civiel-ingenieur als leeraar bij het middelbaar technisch onderwijs.
Verpleegster 1ste klasse in de militaire hospitalen
Veearts bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst.
Ingenieur voor de gouvernementsgebouwen (Bouwkundig ingenieur).
Bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken:
Civiel-ingenieur;
Tijdelijk ingenieur voor de bevloeiing van gronden op de Buitenbezittingen (civiel-ingenieur);
Jong civiel-ingenieur voor waterleidingzaken;
Opzichter;
Tijdelijk bouwkundig opzichter.
Bij den dienst van het mijnwezen:
Ingenieur;
Tijdelijk geoloog;
Opziener.
Opziener 3de klasse bij den dienst der Ombilinmijnen.
Adjunct-landmeter bij het kadaster.
Bij den dienst der Staatsspoorwegen:
Civiel-ingenieur;
Werktuigkundig ingenieur;
Ingenieur voor het signaalwezen.
Adspirant-ingenieur bij den dienst van het stoomwezen (jong werktuigkundig ingenieur).
Bij den post-, telegraaf- en telephoondienst:
Adspirant-ingenieur;
Tijdelijk adspirant-electro-technisch ambtenaar;
Instrumentmaker 2de klasse;
Hoofdboekhouder;
Commies.
Civiel-ingenieur bij het middelbaar technisch onderwijs.
Onderwijzer der 3de klasse bij het openbaar Europeesch lager onderwijs.
Opzichter bij de bevloeiingswerken ten behoeve van den landbouw.
Bij de Gouvernements-marine:
Derde stuurman;
Leerling-machinist.
Baas-leerlooier bij het gevangeniswezen.
Adspirant-commissaris van politie bij de algemeene politie.

Zij, die voor uitzending tot een dezer betrekkingen in aanmerking wenschen te komen, kunnen zich tot het verkrijgen van inlichtingen wenden tot de afdeeling „Personeel" van het Ministerie van Koloniën.

Nederl. Staatscrt. van 2 Januari 1917, No. 1.)

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Handwerklessen.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

☛ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
W. G. HAUFF, Voorzitter der Federatie van Ned. Stenografie-leeraren in Ned.-Oost-Indië, Vaartweg 75, Hilversum. — Maleisch. — Boekhouding b. d. Suiker-Industrie volgens The Decimal Classification and Relativ Index by Melvil Dewey.
IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—;**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West: **De Kolonie Suriname,** door REMAN IRÜS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

Huishoudelijke- en Keuken-Artikelen.

Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN

24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEPHOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.

Coöperatieve
Amsterdamsche Crediet-, Deposito- en Spaarbank,
Rokin 55, Amsterdam.
Verstrekt VOORSCHOTTEN tegen diverse zekerheid ook aan Ind. ambtenaren en verlofgangers. Neemt gelden in deposito tegen **5 pCt** 's jaars.

J. N. MULLER,
En gros Singel 233 Telephoon 6011. **Amsterdam** En détail Paleisstraat 45 Gevestigd 1826.
Fabriek en Magazijnen van Koffers, Tasschen en fijne Lederwaren.

J. VAN DER LUGT & Co.,
WETERINGSCHANS 40. AMSTERDAM.
Electro-Technisch Bureau
:- Telefoon Centrum 79 -:
ELECTRICITEIT OP ELK GEBIED.

HET UNIFORMHUIS
Civiel- en Uniformkleeding
Tropen-Uitrustingen
N.-Z. VOORBURGWAL 130 AMSTERDAM

AU BONHEUR DES DAMES
Piet Heinstraat 117 Telefoon 9066
DEN HAAG.
BALANS-UITVERKOOP

J. v. MOORSEL
Schoolstraat 27 - Den Haag - Tel. 2014
EERSTE HUIS
in: Stoffen, Mouselines en Witte Goederen. :: Stalen op aanvraag.

Adverteeren doet verkoopen.

N. V. Maatschij tot Detailverkoop van
AARDAPPELEN
Kantoor: Z.-O. Binnensingel 106. Tel. Haag 7982.

Over een bedrag van f 20.- wordt f 1.- terugbetaald.

Steeds prima soorten

Over een bedrag van f 20.- wordt f 1.- terugbetaald.

DE WAGENS KOMEN 3 MAAL PER WEEK AAN HUIS.

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

Mousselines de laine.
Japonstoffen.

Stalenverzending op aanvrage.

Confiserie en Chocolaterie Royales
J. A. KRUL.
Grand Salon de Rafraîchissements NOORDEINDE 44,
Vraagt onze CHOCOLADE (alleen prima merken),
FIJNE BONBONS en HAAGSCHE HOPJES.

TANDHEELKUNDIGE INRICHTING, Nieuwstraat 10.
E. J. OFFERHAUS, Dentist.
KUNSTTANDEN. GEBITTEN.
Spreekuur alle werkdagen 9-12-1½-4. DEN HAAG, Telephoon 7352.

Mode-Academie J. & G. DE GRAAFF,
's-Gravenhage - Anna Paulownastraat 18a.
Voornaamste Vakschool in het Costuumvak.
Theoretische en practische, volledige opleiding van Dames tot Costumière, 1e Coupeuse, Directrice en Leerares in het Costuum-, Mantel- en Lingerievak.
Aanmeldingen bij de Directrice G. DE GRAAFF.

WISBRUN & LIFFMANN.
Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.
DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.
BALARTIKELEN.

Vraagt Uwen langanan „HIGHSPEED" POETSCRÊME
van de American Company of Chemical Products.
Hoofdagent voor Nederland A. J. A. MUSSERT, *'s-Hertogenbosch.*
Met HIGHSPEED poetst gij Uw zilver, koper en nikkel in een minimum tijd.

J. B. HEIJDEMAN,
CONFISEUR. - PATISSIER.
Valeriusstraat 3, Tel. H. 7857.
Speciaal adres
Zoute Krakelingen.

W. M. WEIJNE
DANS-INSTITUUT.
Koningin Emmakade 133, Telefoon 3348
'S-GRAVENHAGE.
Prospectus op aanvraag gratis verkrijgbaar.

RIPPEN
Pianohandel
PIET HEINSTRAAT 42
ELANDSTRAAT 17.
Tel. 4683.
Verhuren Stemmen